

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖLLE

ASIA Lausunto komission 1.7.2014 julkaisemasta teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamista koskevasta tiedonannosta

LAUSUNNON ANTAJA

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry (TTVK), Helsinki

TTVK kiittää mahdollisuudesta lausua ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

LAUSUNTO

I Yhteenveto lausunnosta

- 1. Tiedonannossa esitetyt toimet ovat pääosin kannatettavia**
- 2. Toimintasuunnitelma on kuitenkin riittämätön ja puutteellinen eikä saavuta sille asetettuja tavoitteita**
- 3. Lisäksi tarvitaan nopeasti tehokkaita täytäntöönpanotoimia, myös lainsäädännöllisiä**
- 4. Komission on toimillaan varmistettava tekijänoikeusdirektiivin 8(3) artiklan kieltomääräyksen tehokas käytettävyys**
- 5. Esitettyjä toimia ja tehokasta täytäntöönpanoa ei voida rajoittaa ”kaupallisessa laajuudessa” –kriteerillä, ja tällaisen ilmauksen tulkinta on joka tapauksessa jätettävä tapauskohtaiseen harkintaan**

II Yleistä tiedonannosta

Komission tiedonannossa ”Uuteen yksimielisyyteen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta: EU:n toimintasuunnitelma” esitetään Eurooppa 2020 –strategian mukainen, kymmenen kohtaa käsittävä toimintasuunnitelma. Tätä tiedonantoa täydentää strategia teollis- ja tekijänoikeuksien suojaamisesta ja niiden noudattamisen varmistamisesta kolmansissa maissa. Näillä toimilla pyritään varmistamaan, että EU:n nykyisiä teollis- ja tekijänoikeussäätöjä, myös yksityisoikeudellisia lainvalvontasäätöjä, sovelletaan ja tuetaan tehokkaasti.

Toimien yhteisenä tavoitteena on i) käyttää kaikkia keinoja, joilla voidaan tehokkaasti torjua ja estää teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavien tuotteiden pääsy markkinoille ja leviäminen niillä (sekä EU:n markkinoilla että sellaisilla markkinoilla, joihin sen omat markkinat ovat yhä enemmän

kytköksissä), ja ii) edistää investointeja, kasvua ja työllisyyttä teollis- ja tekijänoikeuksista riippuvaisilla aloilla, joilla on hyvin suuri merkitys talouksiemme kannalta. Tätä ongelmaa ei tiedonannon mukaan voida ratkaista pelkästään tehostamalla oikeuksien noudattamisen varmistamista, vaan siitä on myös keskusteltava, minkä lisäksi on tiedotettava oikeuksien loukkaamisen laajemmista seurauksista.

Tiedonannossa tunnustetaan teollis- ja tekijänoikeuksien merkitys kasvun ja innovoinnin avaintekijänä. Samoin tiedonannossa esitellään melko laajasti oikeudenloukkauksista aiheutuvia haittoja ja vahinkoa sekä tähdennetään teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisen merkitystä. Tämä on hyvä lähtökohta.

Tiedonannossa esitelty toimintasuunnitelma ei kuitenkaan saavuta tavoitteitaan. Toimet ovat täysin riittämättömiä sen varmistamiseksi, että nykyisiä sääntöjä sovelletaan ja tuetaan tehokkaasti. Esitetyt toimet eivät kata esimerkiksi internetpiratismiin osalta läheskään kaikkia keinoja, joilla voidaan tehokkaasti torjua ja estää oikeuksia loukkaavien tuotteiden pääsy markkinoille ja leviäminen niillä. Lisäksi suurin osa toimista liittyy keskustelun, tiedonvaihdon ja valistuksen lisäämiseen, joten toinen yhteinen tavoite saavutetaan toimintasuunnitelmalla vain osittain. Toki näillä toimilla on myös oikeuden loukkauksia jossain määrin vähentävä vaikutus pitkällä tähtäimellä. Yksikään ehdotettu toimi ei kuitenkaan tehosta oikeuksien noudattamista suoraan; lähimmäksi tehokasta täytäntöönpanoa päästään toimella 3, jolla pyritään puuttumaan oikeudenloukkaajien rahavirtoihin.

Tiedonannossa on kaksi vakavaa puutetta. Ensinnäkin se painottuu suurimmaksi osaksi fyysisiin, teollisoikeuksia koskeviin oikeudenloukkauksiin. Tekijänoikeuden loukkauksiin viitataan vain ohimennen eikä internetpiratismia mainita tiedonannossa kertaakaan edes sanana. Toinen vakava puute esitellään jo johdannossa: ”*tiedonannon lähtökohtana on yksimielisyys siitä, että teollis- ja tekijänoikeuksien varmistamispolitiikassa on keskityttävä torjumaan näitä oikeuksia loukkaavaa kaupallista toimintaa, joka aiheuttaa eniten vahinkoa.*” Oikeuksien toteutumista ja niiden turvaamisen varmistamista ei voida rajata koskemaan vain kaupallisessa laajuudessa tehtyjä oikeudenloukkauksia.

EU-tasolla tarvitaan tehokkaita täytäntöönpanotoimenpiteitä riippumatta siitä, onko tekijänoikeusloukkaukset tehty kaupallisessa tarkoituksessa vai ei. Tekijänoikeusloukkaukset, jotka on tehty ei-kaupallisessa tarkoituksessa, voivat useimmissa tapauksissa olla yhtä vahingollisia oikeudenhaltijoille kuin tekijänoikeusloukkaukset, jotka on tehty kaupallisessa tarkoituksessa.

”Kaupallinen laajuus” ja ”kaupallisessa tarkoituksessa” ovat eläviä ilmauksia, joita ei tule jähmettää yhteen määritelmään. Tätä puoltaa sekin, että vastaava ilmaus esiintyy myös muissa yhteyksissä, mm. TRIPS-sopimuksessa¹, missä sitä ei ole myöskään määritelty. Mikäli tällaisia ilmauksia ei voida poistaa, on niiden tulkinta ainakin jätettävä tapauskohtaiseen harkintaan.

Toimintasuunnitelma on hyvä lähtökohta, mutta täysin riittämätön oikeuksien noudattamisen varmistamiseksi. Komission on ryhdyttävä pikaisesti jatkotoimiin teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanon tehostamiseksi. Myös lainsäädännölliset toimet ovat tarpeellisia olemassa olevien säännösten täydentämiseksi.

¹ Sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista, artikla 61

Lausunnossa käydään ensin läpi toimintasuunnitelma, minkä jälkeen esitellään tarpeelliset täytäntöönpanotoimet. Lopuksi kommentoidaan lyhyesti EU:n strategiaa oikeuksien suojaamisesta ja noudattamisen varmistamisesta kolmansissa maissa.

III Yksityiskohtaiset kommentit EU:n toimintasuunnitelmasta

Toimi 1: Komissio aikoo tukea seurantakeskuksen ja kansallisten viranomaisten pyrkimyksiä käynnistää ja seurata uuden sukupolven kohdennettuja tiedotuskampanjoita. Näihin olisi kuuluttava kampanjoita, joissa erityisesti nuorille kansalaisille tiedotetaan kaupallisessa laajuudessa tehtyjen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten aiheuttamista taloudellisista vahingoista sekä teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavien tuotteiden mahdollisista terveys- ja turvallisuusriskeistä. Kampanjoissa olisi myös painotettava etuja, joita kuluttajat saavat välitessään teollis- ja tekijänoikeuksia kunnioittavia tuotteita, sekä helpotettava tällaisten tuotteiden saantia.

Valistus on olennaisessa asemassa oikeudenloukkausten ehkäisemisessä. Ei ole mitään syytä rajata sitä koskemaan vain kaupallisessa laajuudessa tehtyjä oikeudenloukkauksia. Tällainen rajaaminen hämmäntää kuluttajia synnyttämällä sen virheellisen vaikutelman, että käyttäjilleen ilmaiset tai huomattavan edulliset tekijänoikeutta loukkaavat palvelut olisivat harmittomia. Jos digitaalisukupolvi on yhä kiinnostuneempi hankkimaan teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavia tuotteita, kuten perusteluissa todetaan, johtunee se juuri tästä virheellisestä käsityksestä. Kuitenkin perustelujen ensimmäisessä kappaleessa luetellut vahingot – kielteiset vaikutukset verotuloihin, laillisten yritysten kilpailukyvyyn heikkeneminen ja yhteydet laajamittaiseen rikollisuuteen – koskevat yhtä lailla kaikkia teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksia.

Myös tiedotuskampanjoissa viranomaisten, oikeudenhaltijoiden ja muiden sidosryhmien yhteistyö on kannatettavaa.

Epäselväksi jää, mihin perustelujen kolmannessa kappaleessa viitataan virkkeellä: ”*olisi muun muassa jatkettava toimia sellaisten jäljellä olevien esteiden poistamiseksi, joiden vuoksi sisämarkkinoilla on vaikeampaa kehittää ja levittää teollis- ja tekijänoikeuksia kunnioittavia tuotteita sellaisella tavalla, joka vastaisi kuluttajien tarpeita digitaaliaikakaudella.*” Piratismi on edelleen suurin yksittäinen este laillisten palveluiden kehittymiselle Suomessa ja EU:ssa.

Toimi 2: Komissio käynnistää useita kuulemistoimia, joissa se konsultoi kaikkia asianomaisia sidosryhmiä (myös kansalaisyhteiskuntaa) siitä, voidaanko kaupallisessa laajuudessa tehtyjä teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksia ehkäistä soveltamalla asianmukaista huolellisuutta koko toimitusketjussa. Keräämiensä tietojen pohjalta komissio aikoo kehittää tähän tarkoitukseen EU:n asianmukaisen huolellisuuden järjestelmän. Se aikoo ensi kädessä kannustaa tämän järjestelmän vapaaehtoiseen käyttöön sekä seurata sitä tiiviisti arvioidakseen muiden aloitteiden tarvetta.

Asianmukaisen huolellisuuden noudattaminen koko toimitusketjussa on luonnollisesti kaikkien toimitusketjuun liittyvien tahojen velvollisuus. Tämä koskee tuotteiden jakelua niin fyysisesti kuin internetin välityksellä. Kannatettavaa onkin, että komissio kutsuu tämän toimen osalta järjestettävään työpajaan myös verkkoalustojen ja hakukoneiden tarjoajat sekä lähettäjät.

Koska asianmukaisen huolellisuuden noudattaminen on kaikkien sidosryhmien velvollisuus, ei sen toteutumisen varmistamista voida asettaa pelkästään oikeudenhaltijoiden vastuulle, kuten

perustelujen otsikko antaa ymmärtää. Kunkin sidosryhmän on vastattava omasta osuudestaan toimitusketjussa.

Asianmukaisen huolellisuuden noudattamisen minimivaatimus on, että toiminta on lainmukaista. Tekijänoikeutta loukkaavien internetpalvelujen ylläpitäjät laiminlyövät lähes poikkeuksetta sähkökauppadirektiivin² 5 artiklan mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa. Komission on valvottava, että jäsenvaltiot puuttuvat asiaan.

Toimi 3: Komissio helpottaa sellaisten uusien vapaaehtoisten yhteisymmärryspöytäkirjojen laatimista, joiden tavoitteena on vähentää internetissä harjoitettavan, teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavan kaupallisen toiminnan tuottamia voittoja. Tätä varten järjestetään sidosryhmien vuoropuheluja, joihin osallistuu mainospalvelujen tarjoajia, maksupalvelujen tarjoajia sekä lähettäjiä.

Tämä on erittäin kannatettava toimi. Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaajien tulovirtoihin puuttuminen on tehokas keino lopettaa oikeudenloukkaus. Samoin ansaintamahdollisuuksien vaikeuttaminen vähentää laittomien palvelujen määrää. Komission aloite kutsua maksupalvelujen tarjoajat, mainospalvelujen tarjoajat sekä lähettäjät vuoropuheluun oikeudenhaltijoiden kanssa onkin käsillä olevan toimintasuunnitelman yksi parhaista toimita. Sopimukseen perustuva yhteistyö antaa mahdollisuuden reagoida nopeasti oikeudenloukkauksiin ja muuttuvaan toimintaympäristöön. Komission on varmistettava, että esimerkiksi tietosuoja ei muodostu käytännössä esteeksi tällaiselle yhteistyölle.

Toimi 4: Komissio aikoo analysoida nykyisiä kansallisia aloitteita, joiden tavoitteena on parantaa pk-yritysten kannalta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevia yksityisoikeudellisia oikeussuojakeinoja, erityisesti mahdollisuutta esittää arvoltaan vähäisiä vaateita. Se aikoo myös raportoida näistä aloitteista ja harkita mahdollisia toimia tällä alalla.

Sellaisenaan kannatettava toimi.

Toimi 5: Komissio julkaisee vihreän kirjan kuullakseen sidosryhmiä siitä, tarvitaanko tulevaisuudessa EU-toimea, joka perustuisi sellaisiin parhaisiin käytäntöihin, jotka on havaittu jäsenvaltioiden rahoittamissa järjestelmissä, joilla pk-yrityksiä autetaan varmistamaan teollis- ja tekijänoikeuksiensa noudattaminen.

Sellaisenaan kannatettava toimi.

Toimi 6: Komissio julkaisee vihreän kirjan kuullakseen sidosryhmiä maksunpalautusjärjestelmien ja niihin liittyvien järjestelmien vaikutuksista teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavan kaupallisen toiminnan torjunnassa. Tulosten perusteella se selvittää konkreettisten toimien tarvetta ja mahdollisuuksia tällä alalla.

Perustelujen mukaan maksunpalautusjärjestelmät suojaavat kuluttajia petoksilta ja niillä voidaan tyrehdyttää teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavasta kaupallisesta toiminnasta syntyvät rahavirrat. Nämä ovat lähtökohtaisesti kannatettavia tavoitteita. Nähtäväksi jää, kuinka tämä toteutettaisiin käytännössä eri aloilla.

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY, annettu 8 päivänä kesäkuuta 2000, tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista ("Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä")

Toimi 7: Komissio perustaa jäsenvaltioiden edustajista koostuvan, teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamista käsittelevän asiantuntijaryhmän, jossa jäsenvaltioiden viranomaiset voivat vaihtaa parhaita käytäntöjä ja saada tietoa toimintaohjelman tuloksista.

Kannatettava toimi. Komission on varmistettava, että asiantuntijaryhmässä on riittävä asiantuntemus kaikilta immateriaalioikeuksien aloilta. Täytäntöönpanon ongelmat tekijänoikeuksien ja internetpiratismien osalta ovat hyvin erilaiset kuin esimerkiksi fyysisten tuotevärennösten osalta.

Toimi 8: Komissio tukee seurantakeskusta sellaisten kansallisille viranomaisille tarkoitettujen kattavien alakohtaisten koulutusohjelmien kehittämisessä, joissa käsitellään teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamista sisämarkkinoilla.

Sellaisenaan kannatettava toimi.

Toimi 9: Komissio aikoo laatia ja julkaista oppaan parhaista käytännöistä, joiden avulla viranomaiset voivat vältyä väärennettyjen tuotteiden hankinnalta, sekä edistää oppaan käyttöä.

Sellaisenaan kannatettava toimi.

Toimi 10: Komissio julkaisee kahden vuoden välein raportin EU:n teollis- ja tekijänoikeuspolitiikan taloudellisista vaikutuksista. Nämä raportit voivat toimia tehokkaampana välineenä, jolla voidaan seurata tässä tiedonannossa kuvattua EU:n uutta teollis- ja tekijänoikeuksien varmistamispolitiikkaa.

Sellaisenaan kannatettava toimi.

IV Tarpeelliset täytäntöönpanotoimet

Nykyiset täytäntöönpanotoimenpiteet ovat riittämättömiä, ja seuraavat toimenpiteet ovat tarpeen:

1. Komission on varmistettava, että kaikki jäsenmaat implementoivat tekijänoikeusdirektiivin³ 8(3) artiklan välittömästi. Osa EU:n jäsenmaista ei ole vielä implementoinut kyseistä artiklaa kunnolla tai ollenkaan. Tämä asettaa oikeudenhaltijat eriarvoiseen asemaan.
2. EU-lainsäädännön on mahdollistettava se, että yhdessä jäsenmaassa annettu kieltomääräys voidaan panna täytäntöön myös muissa jäsenmaissa. Tällä hetkellä oikeudenhaltijoiden on aloitettava oikeusprosessi alusta jokaisessa maassa samaakin palvelua vastaan, kunkin jäsenmaan kansallisten lakien mukaan. Prosessit ovat pitkiä ja oikeudenkäyntikulut moninkertaistuvat, mikä ei ole tehokasta täytäntöönpanoa.
3. EU-lainsäädännön on kannustettava jäsenmaita ottamaan käyttöön nopeutettu menettely kieltomääräysten hakemiselle ja parantamaan oikeudenhaltijoiden mahdollisuuksia hakea määräys jo asian käsittelyn esivaiheessa. Komission on EUT:n C-314/12 päätöksen⁴ mukaisesti selvennettävä, että

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY, annettu 22 päivänä toukokuuta 2001, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa

⁴ EUT:n tuomio C-314/12, annettu 27.3.2014, UPC Telekabel Wien GmbH v Constantin Film Verleih GmbH et al.

tekijänoikeusdirektiivin 8(3) artikla ei edellytä välittäjän vastuun määräämistä, oikeudenhaltijoiden ei tarvitse ryhtyä oikeudellisiin toimenpiteisiin ensisijaista loukkaajaa vastaan ja kieltomääräykset ovat yhteensopivia perusoikeuksien ja sähkökauppadirektiivin kanssa.

4. Komission on vahvistettava, että tekijänoikeusdirektiivin 8(3) artikla soveltuu erityyppisiin välittäjiin, erityisesti hakukoneisiin.

Lisäksi EU-lainsäädännöllä on kannustettava välittäjiä ryhtymään tehokkaisiin toimiin, jotta niiden palveluita ei käytettäisi loukkaamaan tekijänoikeutta. Oikeudenhaltijoiden alasottopyyntöjen määrän on vaikutettava loukkaavien sivustojen prioriteettijärjestykseen hakukoneissa. Samoin on varmistettava, että alasottopyyntöjen perusteella poistetut loukkaavat tiedostot pysyvät pois myös jatkossa ao. palvelusta. Komission on vahvistettava, että sähkökauppadirektiivin mukaiset turvasatamat soveltuvat ainoastaan täysin neutraaleihin välittäjiin ja ainoastaan ko. direktiivissä lueteltuun toimintaan. Komission on lisäksi vahvistettava, että oikeudenhaltijoilla on mahdollisuus saada oikeat ja tarkat tiedot verkkotunnushaltijoista olemassa olevista tietokannoista nopeasti ja tehokkaasti.

5. Täytäntöönpanodirektiiviä⁵ on muutettava niin, että kieltomääräykset kattavat myös loukkaavien sivustojen myöhemmät IP/DNS osoitteet, tai että määräysten täydentäminen on mahdollista yksinkertaistetulla menettelyllä.

Komission tulisi myös vahvistaa, että tietosuojasäännökset eivät estä tekijänoikeusdirektiivin 8(1) artiklan mukaista tiedonsaantioikeutta.

V EU:n strategia oikeuksien suojaamisesta ja noudattamisen varmistamisesta kolmansissa maissa

Kyseisen asiakirjan⁶ liitteessä 1 luetellut, komission ehdottamat toimet oikeuksien suojaamisesta ja noudattamisen varmistamisesta kolmansissa maissa ovat sellaisenaan kannatettavia. Euroopan unionin tulee erityisesti edistää sitä, että mahdollisimman monet maat liittyvät keskeisiin teollis- ja tekijänoikeuksia koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin tai muulla tavoin varmistavat, että tekijänoikeuksien suojan sisältö ja laajuus on yhteneväinen EU:n kanssa. Tämän lisäksi EU:n tulisi kolmansissa maissa olevien edustustojensa kautta myös käytännössä puuttua oikeuksien täytäntöönpanossa ilmeneviin ongelmiin sekä auttaa oikeudenhaltijoita yksittäisissä ongelmatapauksissa. Monet suomalaistenkin käyttämät tekijänoikeuksia loukkaavat palvelut ovat sijoittuneet tarkoituksella matalan suojan maihin tai maihin, joissa oikeuksia ei panna täytäntöön asianmukaisesti.

Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaukset eivät tunne maantieteellisiä rajoja. Poliisin, syyttäjien, tullin ja muiden viranomaisten välistä, myös EU:n rajat ylittävää yhteistyötä on helpotettava teollis- ja tekijänoikeudenloukkauksien tutkimisen tehostamiseksi.

⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/48/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta

⁶ SWD(2014) 204 final: "Trade, growth and intellectual property – strategy for the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries" COM(2014) 389 final

Helsingissä lokakuun 8. päivänä 2014

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Jaana Pihkala
vt. toiminnanjohtaja

TTVK on voittoa tavoittelematon aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on tekijänoikeuslakiin perustuvien oikeuksien valvonta ja tekijänoikeusloukkausten ehkäisy Suomessa. TTVK järjestää myös yleistä tekijänoikeudellista tiedotus- ja koulutustoimintaa. TTVK:n jäseniä ovat Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Kopiosto ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto - Finlands filmbyråes förbund ry, Suomen elokuvatuottajien keskusliitto - Centralförbundet för Finlands filmproducenter ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry, Suomen audiovisuaalisten alan tuottajat – SATU ry, Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Suomen Kustannusyhdistys ry, Yleisradio Oy, MTV Oy, Sanoma Entertainment Finland Oy